

Van de redactie

Ongeveer halverwege de vorige eeuw is door de rijksoverheid een 'Commissie voor de Geologische Kaart en Beschrijving van Nederland' in het leven geroepen, met als hoofddoel het vervaardigen van een geologische kaart van Nederland. Deze commissie benoemde, om de uitvoering van de werkzaamheden te bespoedigen een aantal zg. correspondenten. Eén van deze correspondenten was Hermann Schlegel, de latere directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. Deze kreeg als opdracht de Limburgse fossiele reptielen te onderzoeken. Eén van de interessantste resultaten van zijn onderzoek was de conclusie dat de *Mosasaurus* geen loop- maar zwempoten had. In een artikel van de hand van de heren Mulder en Theunissen wordt uitgebreid ingegaan op dit paleontologisch werk van Schlegel. Daarnaast komt, welhaast vanzelfsprekend, de turbulente historie van de 'Commissie voor de Geologische Kaart' aan de orde. In dit verband is het misschien goed er op te wijzen dat vanaf 12 november in het Natuurhistorisch Museum een tentoonstelling over Mosasauriërs te zien zal zijn (zie achterzijde binnenomslag).

Van de *Mosasaurus* naar de levende bewoners van de onderaardse kalksteengroeven is maar een kleine stap. Een tweede hoofdartikel is dan ook gewijd aan zeldzame vleermuiswaarnemingen in deze 'grotten'. Ze worden beschreven door de heer Cobben, die aan het slot van zijn artikel benadrukt, dat deze zeldzame waarnemingen beslist niet tot de conclusie mogen leiden dat het goed zou gaan met de vleermuizen.

Met het denken over evolutie is onlosmakelijk het denken over soortsvorming verbonden. Het is dan ook leuk, dat de heer Cortenraad, naar aanleiding van de vondst van een voor Limburg nieuwe variëteit van het Klein kruiskruid, in een artikel ingaat op de wijze waarop deze variëteit ontstaan zou kunnen zijn.

A.J. Lever

Verslagen van de maandelijkse bijeenkomsten

Te Heerlen op 11 september

Na een welkomstwoord van de heer Bult, de voorzitter moest wegens vacatie verstek laten gaan, toonde mevrouw Adams een eiketak, waarop zes verschillende soorten gallen voorkwamen. Een viertal kon ter plaatse op naam worden gebracht, te weten: Ananasgal, Knoopgal, Stuitergal en Lensgal. Hierna ontspon zich een gesprek over gallen, waaruit bleek, dat bij menig een de galnoteninkt van vroeger nog steeds in herinnering was gebleven. Volgens de heer Spica verfdien ambachtelijke schoenmakers uit die tijd schoenen zwart met behulp van gallen.

Mevrouw Wetsels en de heer Bronneberg bleken beide dezelfde plantesoort te hebben meegebracht. Door de heer Koelman verleden jaar uit Turkije meegebracht materiaal van een *Polygonum* soort was door mevrouw Wetsels gestekt en door de heer Bronneberg gezaaid. De plant werd door laatstgenoemde gedetermineerd. Het

bleek *Polygonum maritimum* te zijn, een soort die langs de kusten van de Zwarte Zee, Middellandse Zee en Atlantische Oceaan (tot de Britse Kanaaleilanden) voorkomt.

De heer Bronneberg toonde verder een tak met vruchten van de Karmozijnbes (*Phytolacca esculenta* Van Houtte), ook wel Zoetbes genoemd, afkomstig uit zijn eigen tuin en daar waarschijnlijk door vogels gezaaid. De donkerrode bessen worden gebruikt als kleurstof voor suikerwerk en wijn. Volgens de heer van Beek werden de bessen in de Middeleeuwen al gebruikt als zoetstof. Deze van oorsprong Oost-Aziatische plant onderscheidt zich door haar acht-talligheid van haar tientallige Amerikaanse verwant *P. americana* L.

Nadat de heer Spreuwenberg in het kort iets had verteld over twee in de Zuid-Limburgse loofbossen algemeen voorkomende grassen, nl. Reuzezwenkgras (*Festuca gigantea*) en Boskortsteel (*Brachypodium sylvaticum*) en de heer Simons een vondst van Druifkruid (*Chenopodium botrys*

L.) op de steenberg bij Hoensbroek had getoond, kreeg de heer Spica het woord. De heer Spica houdt zich bij het Recreatieschap Zuid-Oostelijke Mijnstreek onder meer bezig met het statistisch onderzoek van de flora van de Brunssummer Heide en de Schinveldse Bossen. Dit onderzoek heeft onder andere tot doel de waarde van deze natuurgebieden te bepalen en na te gaan welke beheersvorm(en) het best kunnen worden toegepast.

Om de floristische waarde van natuurgebieden te bepalen kan men het aantal soorten planten tellen, dat in zo'n gebied voorkomt. Hiertoe wordt het bewuste terrein verdeeld in zogenaamde kilometerhokken, vierkante stukken gebied met een oppervlakte van 1x1 kilometer. In elk van deze hokken worden alle voorkomende plantesoorten genoteerd. Op deze manier werden en worden in de Schinveldse Bossen en de Brunssummer Heide 32 kilometerhokken geïnventariseerd. In het rijkste hok trof men 364 soorten aan.

Hoewel het aantal soorten op zich wel een indruk geeft van de gevarieerdheid en waarde van een bepaald terrein, zegt het niet alles, zeker niet als men de waarden van verschillende natuurterreinen met elkaar wil vergelijken. Door van der Maarel werd rond 1970 een systeem ontwikkeld, dat, ter bepaling van de natuurwaarde van een gebied, behalve met het aantal soorten planten, ook rekening houdt met de zeldzaamheid van de gevonden planten en de vegetatietypen waarin ze voorkomen. Met behulp van een aantal berekeningen kan dan volgens dit systeem de waarde van een gebied in enkele getallen worden uitgedrukt. Alle 32 geïnventariseerde kilometerhokken werden op deze manier bewerkt.

De inventarisatiegegevens kan men ook benutten bij het vaststellen van het beleid ten aanzien van het beheer van de natuurterreinen. Zo is men nu bezig het voormalige Leiffenderbroek door beheersmaatregelen zijn oorspronkelijke plantenrijkdom terug te geven. Hier wordt nagegaan welke van de mogelijke beheersmaatregelen - maaien, begrazing door schapen of een combinatie daarvan - een optimaal resultaat geven. Om dit project goed te begeleiden zijn er blokken van 10x10 meter uitgezet. Voordat de eerste beheersmaatregel werd uitgevoerd werd van elk blok vastgesteld welke planten er groeien, hoeveel planten er per soort voorkomen en hoe groot het oppervlak is dat elke soort inneemt. In de loop van enkele jaren kan dan worden vastgesteld welke invloed een bepaalde beheersmaatregel heeft op de samenstelling van het plantendek en dus ook welke beheersmaatregel de beste resultaten geeft.

Een zelfde werkwijze wordt toegepast op de Brunssummer Heide. Het betreft hier het beheer van heide, een onderwerp waarover al veel is gepubliceerd, maar waarvan men moet vaststellen, dat verschillende auteurs elkaar vaak tegenspreken. Over een vijftal jaren

hoopt men wat definitievere uitspraken over het beste heidebeheer te kunnen doen.

Met een gul applaus dankten de aanwezigen de heer Spica voor diens uiteenzetting, waardoor men meer inzicht heeft gekregen in de problemen die het beheer van natuurterreinen met zich meebrengt en de wijze waarop men tracht deze op te lossen.

te Maastricht op 7 oktober.

De voorzitter opende de goed bezochte bijeenkomst waarna hij namens Kring Maastricht dr. P.J. van Nieuwenhoven feliciteerde die onlangs uit handen van Prins Bernard namens het Wereld Natuur Fonds een oorkonde kreeg aangeboden voor zijn verdiensten op natuur- en milieu-educatief gebied. De leden feliciteerden de heer Van Nieuwenhoven met een welgemeend applaus.

Vervolgens was er gelegenheid tot het doen van mededelingen en het tonen van naturalia. De heer Spreuwenberg wees op de nachtelijke doortrek van met name Zanglijsters en ook Koperwieken die deze week op gang was gekomen. Mevrouw Schmeits haakte in op een mededeling van de heer De Graaf over Mansbloed (*Hypericum androsaemum*) die ook massaal voorkomt in de Maastrichtse nieuwbouwwijk De Heeg; ook toonde zij een foto van deze plantesoort. De heer Felix toonde enkele zeldzame vlinders die dit jaar veel algemener voorkomen: de Windepilstraat (*Herse convolvuli*). Namens de heer Peters van het Natuurhistorisch Museum toonde de heer De Graaf eveneens een Windepilstaart die in Daalhof (Maastricht) gevonden was en een exemplaar van de Doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*) dat op 6 oktober te Heer (Maastricht) was gevonden. Beide vlinders

werden door de vinders (respectievelijk de heer Donga en de heer Huinck) aangeboden aan het Museum en door de heer Peters geprepareerd.

De heer Lebon deed enkele mededelingen over vogels. Op 25 september werden bij het grintgat te Eijsden een Zilverplevier en een Kemphaan gezien die beiden tot op anderhalf tot twee meter konden worden benaderd.

De heer Van Noorden toonde de bloeiwijze van Saffloer (*Carthamus tinctorius*) die hij in de Beatrixhaven (omgeving Punterweg) had aangetroffen. In deze omgeving worden meerdere adventieven gevonden.

De heer Daems vertelde over experimenten in Zuid Frankrijk waar in het dal van Rhône een Beverpopulatie flink toeneemt. Onlangs is een twaalf-tal van deze Rhônebevers (die geen dammen bouwen) uitgezet in Zwitserland.

De heer Poels meldde de waarneming van een Hoornaar (*Vespa crabro*) op 3 oktober in het Cannerbos.

De heer De Graaf liet vervolgens naar aanleiding van een mededeling over Waterspreeuwen tijdens de vorige bijeenkomst een nest van de Waterspreeuw uit de collectie van het Museum zien en memoreerde in het kort wat er in de jaren 1913 - 1914 over is gepubliceerd in het Maandblad. Nog in 1920 werd melding gemaakt over een nest in Zuid-Limburg.

Na de pauze kreeg de heer P. Spreuwenberg het woord. Hij ging op uiterst vakkundige en boeiende wijze in op allerlei aspecten van de interessante Orchideeënfamilie.

Voor een uitvoerig verslag kan verwezen worden naar het Natuurhistorisch Maandblad van april van dit jaar (jrg. 71 (4): 69-70) waar een samenvatting gegeven wordt van deze eerder voor Kring Heerlen verzorgde voordracht. Naast allerlei wetenswaardigheden zorgden de bijzonder fraaie en vakkundige genomen dia's van orchideeën uit verschillende delen van Europa voor een zeer geslaagde avond.